


**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО
Кафедра «Економіка і бізнес»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки і бізнесу

доцент  Лариса БОЛТЯНСЬКА

«30» серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

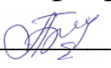
«Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків»

для здобувачів ступеня вищої освіти *«Бакалавр»* зі спеціальності
281 «Публічне управління та адміністрування»
за ОПП Публічне управління та адміністрування
(на основі повної загальної середньої освіти)
факультет економіки та бізнесу

2023-2024 н.р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків» для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» за ОПП Публічне управління та адміністрування (на основі повної загальної середньої освіти та) – факультет економіки та бізнесу . Запоріжжя, ТДАТУ, 2023. 12 с.

Розробник: к.е.н., доцент Тебенко В.М.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри економіки і бізнесу
Протокол № 1 від «30» серпня 2023 року
Завідувач кафедри економіки і бізнесу
доцент  Лариса БОЛТЯНСЬКА
«30 » серпня 2023 р.

Схвалено методичною комісією факультету економіки та бізнесу зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» за ОПП Публічне управління та адміністрування (на основі повної загальної середньої освіти)

Протокол № 1 від «04» вересня 2023 року
Голова, доц. _____ Юлія ВОРОНІНА
«04» вересня 2023 року

©ТДАТУ, 2023 рік

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів - 5	Галузь знань: 28 Публічне управління та адміністрування	За вибором студента	
Загальна кількість годин – 150	Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування	Курс	Семестр
Змістових модулів –2		4-й	8-й
Тижневе навантаження: аудиторних – 4 самостійної роботи – 12,6	Ступінь вищої освіти: <u>«Бакалавр»</u>	Вид занять	Кількість годин
		Лекції	18 год.
		Лабораторні заняття	-
		Практичні заняття	18 год.
		Семінарські заняття	-
		Самостійна робота	114 год.
		Форма контролю: Диференційований залік	

2.МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета курсу - ознайомити здобувачів із технологією прийняття рішень, основами сучасної економічної ризикології та на основі набутої систематизованої інформації сформувати комплексну систему знань і практичних навичок щодо обґрунтування господарських рішень із різним ступенем невизначеності та ризику.

Завдання курсу:

- засвоєння основних принципів обґрунтування різних видів господарських рішень;
- засвоєння методичних підходів щодо аналізу ризику та прийняття управлінських рішень в умовах ризику;
- засвоєння математичного апарата, необхідного для обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків;
- оволодіння навичками самостійного здійснення аналізу, ідентифікації та оцінювання ризику з використанням комп'ютерної техніки та сучасного програмного забезпечення.

Предмет курсу - господарські рішення та пов'язані з ними ризики на підприємстві.

3.ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ГОСПОДАРСЬКІ РІШЕННЯ В РІЗНИХ СФЕРАХ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 1. Сутнісна характеристика господарських рішень [1, 3, 7, 8]

Поняття господарських рішень та їхні ознаки. Сутність господарських рішень. Класифікація господарських рішень. Вимоги до господарських рішень та умови їх досягнення. Способи формалізації та реалізації господарських рішень. Визначення оптимальних форм подання та реалізації господарських рішень. Якість та ефективність господарських рішень. Основні параметри та показники якісного рішення. Умови забезпечення якості господарського рішення. Види ефективності господарських рішень. Умови та перешкоди прийняття ефективного рішення. Принципи оцінювання ефективності господарських рішень.

Тема 2. Технологія прийняття рішень господарської діяльності [2, 3, 7, 12]

Необхідність прийняття господарських рішень. Процес прийняття рішень та його елементи. Етапи та процедури процесу прийняття рішень. Стили прийняття рішень. Основні способи прийняття рішень. Корисні структурні схеми для прийняття рішень. Методи, що використовуються для формалізації моделей прийняття господарських рішень. Характер прийняття господарських рішень. Класична, поведінкова та ірраціональна моделі прийняття рішень. Основні чинники, що впливають на прийняття рішення. Умови прийняття

господарських рішень залежно від ступеня визначеності інформації. Ранжирування умов прийняття рішень. Контроль за процесом виконання господарських рішень. Характеристика видів контролю. Закони й закономірності, що впливають на прийняття рішень. Загальні закони управління людиною. Закон інерційності людських систем. Закони зв'язку з зовнішнім середовищем.

Тема 3. Методичні основи підготовки господарських рішень [1,3, 7, 10]

Методи розроблення господарських рішень. Аналітичні, статистичні та математичні методи. Експертні методи та межі їх застосування. Види експертних оцінок. Сутність евристичного програмування та його різновиди. Евристичні методи групової та індивідуальної роботи. Ділові й організаційно-діяльнісні ігри. Метод сценаріїв. Сутність і види методу «дерево цілей».

Тема 4. Обґрунтування та аналіз господарських рішень [2, 5, 8,]

Обґрунтування господарських рішень. Методичні основи обґрунтування господарських рішень. Підходи до обґрунтування й вибору господарських рішень. Комплексний підхід до обґрунтування господарських рішень. Прогнозування та аналіз господарських рішень. Основні завдання прогнозування. Головні принципи прогнозування господарських рішень. Сутність та принципи аналізу господарських рішень. Методи аналізу господарських рішень та їхній інструментарій. Сфери застосування методів та інструментів прийняття господарських рішень. Можливі критерії: технологічні, техніко-економічні, ергономічні, соціологічні, психологічні, естетичні, соціальні, екологічні. Комплексне використання нормативних і дескриптивних моделей.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. РИЗИК І НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ ПІД ЧАС ОБҐРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ

Тема 5. Невизначеність як першочергова ризику підприємницької діяльності [2, 5, 9, 10]

Особливості функціонування підприємств за умов невизначеності. Сутність невизначеності та основні причини її появи. Видова класифікація невизначеності. Урахування чинника невизначеності в управлінні підприємством і засоби її зниження. Критерії (правила) обґрунтування господарських рішень в умовах невизначеності та їхня характеристика. Матриця прибутків і матриця витрат, особливості їхньої побудови. Теорія корисності в системі процесів прийняття рішень. Аксиоми раціональної поведінки. Лотерея, її детермінований еквівалент, премія за ризик та страхова сума. Умови схильності, несхильності, байдужості до ризику. Приклади функцій корисності.

Тема 6. Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень [1,5, 8, 9]

Ризик у діяльності суб'єкта господарювання. Сутнісна характеристика ризику. Ризик як економічна категорія. Ризик і невизначеність. Основні риси

підприємницького ризику. Чинники впливу на ступінь ризику. Функції ризику в підприємницькій діяльності. Класифікація підприємницьких ризиків. Характеристика підприємницьких ризиків за сферою їхнього походження та ступенем впливу на результати діяльності підприємств. Обґрунтування господарських рішень в умовах ризику. Характеристика критеріїв прийняття рішень за умов ризику.

Тема 7. Обґрунтування фінансових та інвестиційних рішень за умов ризику [1, 6, 8, 9,]

Інвестиційні рішення та критерій ефективності їх прийняття. Критерії обґрунтування рішень під час прийняття (вибору) інвестиційного проекту. Врахування ризику при обґрунтуванні ставки дисконтування. Коефіцієнт систематичного ризику. Опціональний критерій прийняття рішень. Систематичний ризик і очікувана дохідність компанії. Сутність фінансових рішень. Портфелі Г. Марковца і Р. Тобіна. Теорія оптимального портфеля. Формування оптимального портфеля з обмеженої кількості цінних паперів.

Тема 8. Оцінювання підприємницьких ризиків [4, 7, 8, 10]

Сутність кількісного та якісного аналізу підприємницького ризику. Якісний аналіз підприємницьких ризиків. Характеристика основних зон ризику. Причини та фактори виникнення основних видів господарських ризиків. Кількісний аналіз підприємницьких ризиків. Імовірні втрати у процесі здійснення підприємницької діяльності. Ступінь ризику. Система показників абсолютного та відносного вимірювання ризику. Крива ризику та процес її побудови. Методи кількісного оцінювання ризиків. Переваги й недоліки основних методів кількісного оцінювання підприємницьких ризиків. Методи оцінювання ризикованості інвестиційних проектів. Переваги й недоліки методів кількісного оцінювання ризику інвестиційних проектів. Аналіз варіабельності прибутку.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання	Кількість				
			ЛК	лаб	ПР	СРС	балів
Змістовий модуль 1. Господарські рішення в різних сферах підприємницької діяльності							
1	Лекція 1	Сутнісна характеристика господарських рішень	2				
	Практичне заняття 1	Сутнісна характеристика господарських рішень			2		7
	Самостійна робота	Робота на освітньому порталі				12	2
2,3	Лекція 2	Технологія прийняття рішень господарської	4				

		діяльності					
	Практичне заняття 2	Технологія прийняття рішень господарської діяльності			4		8
	Самостійна робота	Робота на освітньому порталі				12	3
4	Лекція 3	Методичні основи підготовки господарських рішень	2				
	Практичне заняття 3	Обґрунтування рішення «ресурс-продукт»			2		7
	Самостійна робота	Робота на освітньому порталі				12	2
5	Лекція 4	Обґрунтування та аналіз господарських рішень	2				
	Практичне заняття 4	Обґрунтування рішення «ресурс-ресурс»			2		8
	Самостійна робота	Робота на освітньому порталі				12	3
6-7	Самостійна робота	Підготовка до ПМК I				10	
	ПМК I	Підсумковий контроль за змістовий модуль I					10
Всього за змістовий модуль 1 - 78 год.			10	-	10	58	50
Змістовий модуль 2. Ризик і невизначеність під час обґрунтування господарських рішень							
8	Лекція 5	Невизначеність як першочергова ризику підприємницької діяльності	2				
	Практичне заняття 5	Вибір оптимального рішення в умовах невизначеності та ризику			2		7
	Самостійна робота	Робота на освітньому порталі				11	2
9	Лекція 6	Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень	2				
	Практичне заняття 6	Вибір оптимального рішення в умовах кончасткової визначеності			2		8
	Самостійна робота	Робота на освітньому порталі				11	3
10	Лекція 7	Обґрунтування інвестиційних та фінансових рішень	2				
	Практичне заняття 7	Вибір оптимального рішення в конфліктних ситуаціях			2		7

	Самостійна робота	Робота на освітньому порталі				12	2
11	Лекція 8	Оцінювання підприємницьких ризиків	2				
	Практичне заняття 8	Якісне та кількісне оцінювання підприємницьких ризиків			2		8
	Самостійна робота	Робота на освітньому порталі				12	3
12-13	Самостійна робота	Підготовка до написання ПМК 2				10	
	ПМК 2	Підсумковий контроль за змістовий модуль 2					10
Всього за змістовий модуль 2 - 72 год.			8	-	8	56	50
Всього з навчальної дисципліни –150 год.			18	-	18	114	100

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ №1

1. Господарське рішення: його сутність, якість та ефективність.
2. Господарське рішення, його ознаки та сутність.
3. Класифікація господарських рішень.
4. Способи формалізації та реалізації господарських рішень.
5. Поняття якості, ефективності та результативності господарського рішення.
6. Види ефективності господарських рішень.
7. Принципи оцінювання ефективності господарських рішень.
8. Умови забезпечення високої якості та ефективності господарських рішень.
9. Умови та перешкоди прийняття ефективного рішення.
10. Елементи процесу розроблення, прийняття і виконання господарських рішень.
11. Етапи та організація процесу розроблення, прийняття і виконання господарських рішень.
12. Стили та шляхи прийняття рішень.
13. Основні моделі та засоби прийняття рішень.
14. Корисні структурні схеми для прийняття рішень.
15. Методи, що використовуються для формалізації моделей прийняття господарських рішень.
16. Характер та умови прийняття господарських рішень.
17. Класична, поведінкова та ірраціональна моделі прийняття рішень.
18. Основні чинники, що впливають на прийняття рішення.
19. Умови прийняття господарських рішень залежно від ступеня визначеності інформації.
20. Ранжирування умов прийняття рішень.

- 21.Контроль за процесом виконання господарських рішень.
- 22.Характеристика видів контролю.
- 23.Закони й закономірності, що впливають на прийняття господарських рішень.
- 24.Методи розроблення господарських рішень.
- 25.Аналітичні, статистичні та математичні методи.
- 26.Експертні методи розроблення господарських рішень.
- 27.Експертні методи господарських рішень. та межі їх застосування.
- 28.Види експертних оцінок.
- 29.Сутність евристичного програмування та його різновиди.
- 30.Евристичні методи групової та індивідуальної роботи.
- 31.Ділові й організаційно-діяльнісні ігри.
- 32.Метод сценаріїв.
- 33.Сутність і види методу «дерево цілей».
- 34.Підходи до обґрунтування господарських рішень.
- 35.Зміст обґрунтування господарських рішень.
- 36.Методичні основи обґрунтування господарських рішень.
- 37.Підходи до обґрунтування й вибору господарських рішень.
- 38.Комплексний підхід до обґрунтування господарських рішень.
39. Методичні підходи до економічного обґрунтування господарських рішень.
- 40.Основні методичні питання з економічного обґрунтування господарських рішень.
- 41.Методи прогнозування господарських рішень.
- 42.Прогнозування господарських рішень.
- 43.Основні завдання прогнозування.
- 44.Головні принципи прогнозування господарських рішень.
- 45.Методи аналізу господарських рішень
- 46.. Сутність та принципи аналізу господарських рішень.
- 47.Методи аналізу господарських рішень та їхній інструментарій.
- 48.Сфери застосування методів та інструментів прийняття господарських рішень.

**ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ
НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ №2**

1. Визначення області виникнення економічного ефекту господарського рішення в залежності від його цільового призначення.
2. Методики економічного обґрунтування інвестицій у господарські рішення, що реалізуються у короткостроковому періоді.
3. Методика оцінювання абсолютної економічної ефективності інвестицій у господарське рішення та умови її застосування.

4. Оцінювання порівнянної економічної ефективності інвестицій у господарське рішення та умови її застосування.
5. Економічне обґрунтування інвестицій у господарські рішення, що реалізуються у довгостроковому періоді.
6. Особливості оцінювання економічної та фінансової ефективності інвестицій в унікальне (складне) господарське рішення (інвестиційний проект).
7. Основні показники методики оцінювання ефективності господарських рішень, що реалізуються у довгостроковому періоді (інвестиційних проектів).
8. Сутність методу функціонально-вартісного аналізу і його місце в обґрунтуванні господарських рішень.
9. Обґрунтування господарських рішень з використанням функціонально-вартісного аналізу.
10. Ризик у діяльності суб'єкта господарювання.
11. Сутнісна характеристика ризику.
12. Ризик як економічна категорія. Ризик і невизначеність.
13. Основні риси підприємницького ризику.
14. Чинники впливу на ступінь ризику.
15. Функції ризику підприємницькій діяльності.
16. Класифікація підприємницьких ризиків.
17. Характеристика підприємницьких ризиків за сферою їхнього походження та ступенем впливу на результати діяльності підприємств.
18. Обґрунтування господарських рішень в умовах ризику.
19. Характеристика критеріїв прийняття рішень за умов ризику.
20. Принципи прийняття управлінських рішень за умов економічного ризику.
21. Порівняльна оцінка варіантів управлінських рішень з урахуванням ризику.
22. Методи побудови дерева рішень.
23. Особливості прийняття рішень у конфліктних ситуаціях.
24. Сутність теорії ігор.
25. Система понять теорії ігор.
26. Врахування ризику при обґрунтуванні ставки дисконтування.
27. Сутність фінансових рішень.
28. Теорія оптимального портфеля.
29. Формування оптимального портфеля з обмеженої кількості цінних паперів.
30. Інвестиційні рішення та критерій ефективності їх прийняття.
31. Критерії обґрунтування рішень під час прийняття (вибору) інвестиційного проекту.
32. Якісний аналіз підприємницьких ризиків.
33. Характеристика основних зон ризику.
34. Причини виникнення основних видів господарських ризиків.

35. Виробничі ризики.
36. Причини та різновиди транспортних ризиків.
37. Комерційні ризики.
38. Джерела виникнення безпосередньо реалізаційних ризиків.
39. Фінансові ризики.
40. Причини виникнення ризиків, пов'язаних з укладенням капіталу (інвестиційні ризики); Кількісний аналіз підприємницьких ризиків.
41. Імовірні втрати у процесі здійснення підприємницької діяльності.
42. Ступінь ризику.
43. Система показників абсолютного та відносного вимірювання ризику.
44. Методи кількісного оцінювання ризиків.
45. Переваги й недоліки основних методів кількісного оцінювання підприємницьких ризиків.
46. Методи оцінювання ризикованості інвестиційних проектів.
47. Переваги й недоліки методів кількісного оцінювання ризику інвестиційних проектів.
48. Аналіз варіабельності прибутку.

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Методи навчання, які використовуються в процесі проведення лекційних та практичних занять з навчальної дисципліни ОГР та ОР: лекції з використанням мультимедійних презентацій та проблемного викладання, робота в групах, розв'язування ситуаційних завдань.

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Економічні ризики: методи вимірювання та управління: Навчальний посібник / Скопенко Н.С., Федулова І.В., Мазник Л.В., Кириченко О.М., Удворгелі Л.І.; за заг. ред. Скопенко Н.С. К. : НУХТ, 2021. 344 с.
2. Полінкевич О. М. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків : навч. посіб / О. М. Полінкевич, І. Г. Волинець. – Луцьк : Вежа Друк, 2018. 336 с.
3. Ігнашкіна Т.Б., Гончарук О.В., Кербікова А.С. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків. Ч.І: Навчальний посібник. – Дніпро: НМетАУ, 2021. – 106 с.
4. Лабурцева О. І. Ризики в маркетингу : підручник / О. І. Лабурцева. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. – 476 с.
5. Балусьова О.В. Управління економічними ризиками підприємств: навч. посіб. / О.В. Балусьова, І.В. Моргачов, О.В. Корнілова. Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2020. 288 с.

Допоміжна:

6. Посилкіна, О. В. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків : навч. посіб. / О. В. Посилкіна, Я. М. Деренська. - Харків : НФаУ, 2018. 197 с.
7. Клименко С. М., Дуброва О. С. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2005. 252 с.
8. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання. Навчальний посібник . 2006 р. 320с.
9. Стешенко О. Д. Ризикологія: Навч. посібник. – Харків: УкрДУЗТ, 2019. – 180 с.
10. Сулим М., Пенцак О. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: Підручник для ВНЗ. 2017. 330 с
11. Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємстві: Монографія. К: КНЕУ, 2004. 480 с.
12. Клименко С. М., Дуброва О. С. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2005. 252 с.
13. Донець Л. І., Шепеленко О. В., Баранцева С. М., Сергеева О. В., Веремейчик О. Ф. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків. Навч. посіб. / За заг. ред. Донець Л. І. - К.: Центр учбової літератури, 2012. 472 с.

8. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Освітній портал ТДАТУ <http://op.tsatu.edu.ua/my/>
2. Наукова бібліотека ТДАТУ <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka>
3. Сайт кафедри <http://www.tsatu.edu.ua/et/navchannia/dyscypliny/>
4. Верховна Рада України <http://www.rada.kiev.ua>
5. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/>
6. Державна служба статистики - <http://rsp.ukrstat.gov.ua/>
7. Internet.